

ĪSUMĀ

Nobalso par projektu „Lielā dziesmu vieta”!

Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio gada balvas „Kilograms kultūras” sarakstā iekļūvis arī projekts „Lielā dziesmu vieta”.

Tas ir vienīgais izceltais darbs, kas minēts no Madonas novada, jo vairāk tāpēc vērts nobalsot par projektu, kas svarīgs un aktuāls visas Latvijas un Eiropas kultūras vidē.

Balsot var sadaļā par 2018. gada iecienītāko kultūrvietu Vidzemē: <https://www.lsm.lv/kgkulturas/sakums>.

Atgādināšu, ka pie dižā latviešu kordirģenta Haralds Medņa mājām Madonas novada Praulienas pagasta „Dzintaros” top sapnis par Lielo dziesmu vietu. Medņa māja tiek rekonstruēta iespējami autentiskā veidā un kalpos nevis kā tradicionāls muzejs, bet telpa, kur var sajost dirģenti — Renesanses mēroga cilvēka — garu.

Lielā dziesmu vieta ir projekts, kuru 2013. gadā uzsāka Artis Kumsārs. Tā ietver Lazdonas evaņģēliski luterisko baznīcu, Haralds Medņa celto māju „Dzintari”, bijušo Praulienas skolas ēkas vietu, Vistiņlejas kapsētu un Lazdonas Mācītājmuīžu. Tā ir plaša teritorija, kurai cauri vijas ceļš. Tieši pa šo ceļu 1866. gadā virzījās Bēru svētku gājiens līdz Mācītājmuīžai, kur Rožu birzītē tika dziedātas dziesmas un spēlētās spēles. Muzikologs Arnolds Klotiņš šos svētkus ir atzinis par skolēnu dziesmu svētku aizsākumu vai šūpuli.

Jāņa Norviļa Madonas mūzikas skolas direktors Mārtiņš Bergs, pārņemot projekta virzīšanu no iepriekšējā direktora, nu jau mūžībā esošā Arta Kumsāra, paudis, ka, godinot mūsu unikālo kultūras vērtību, Dziesmu svētku muzejiem būtu jābūt ne tikai Diķos un Madonā, šādām kultūras liesmiņām būtu jāmirgo visā Latvijā kartē.

INESE ELSIŅA

Spēļu sestdiena Madonas muzejā

Ziemas (janvāris, februāris, marts) mēnešos Madonas muzejs aicina vienu sestdienu vēltēt muzeja apmeklētājam, lai ne tikai iepazītos ar aktuālajām izstādēm, bet arī piedalītos kādā tematiskā aktivitātē.

Janvāris muzejā būs vēltēts galda spēlēm, februāris — mīklām, bet marts — mūzikai.

26. janvārī no pulksten 10 līdz 16 ikviens aicināts nākt uz muzeja izstāžu zālēm, lai iepazītos ar muzeja krājuma un privātkolekcijās esošajām spēlēm, kā arī uzzinātu dažādas galda spēles. Mazajiem muzeja apmeklētājiem būs iespējams rotaļāties ar koka klučiem.

Visu janvārī izstāžu zāļu mansardā aplūkojama arī ļoti interesanta izstāde „Rotaļlietas stāsts” (Jāņa Bites privātkolekcija), kurā apkopotas visdažādākās rotaļlietas un spēles.

Aicinām izmantot iespēju un gan lielus, gan mazus nākt un spēlēties, jo ieceja uz spēļu sestdienas pasākumu ir bez maksas.

LĪGA IRBE, muzeja galvenā speciāliste

Būtiski paveiktais dabas aizsardzībā

INESE ELSIŅA

Latvijas simtgades gads iezīmējās gan ar dažādiem svētkiem un dzīrēm, gan to, ka pasaulē arvien vairāk cilvēku, lēmumu pieņēmēju un politiķu saprot, ka ekosistēmu saglabāšana un dabas aizsardzība ir viens no būtiskākajiem jautājumiem ikvienai valstij un planētai kopumā.

Klimata pārmaiņas un dabas iznīcināšana ir novedusi planētu līdz tās izturības robežai, un to izjūtam ne vairs kādā abstraktā nākotnē, bet uz savas ādas — dzīrdam par dabas katastrofām un arī Latvijā vērojam neparastus laikapstākļus.

2018. gadā dabas tēma ir biežāk parādījusies Latvijas politiskajā retorikā. Dabas skaitīšanā apsekoti vairāk nekā 500 tūkstoši hektāru, atrasts rekordliels skaits mazā ērgļa ligzdu, notikušas kaislīgas diskusijas par „Braku” mežiem.

Gada nogalē notika Apvienoto Nāciju klimata izmaiņu konference COP 24, kur Katovicē valstu līderi pieņēma kopējas vadlīnijas Parīzes vienošanās ieviešanai. Lielākais darbs tagad jāpaveic katram savā valstī, lai nākamo 12 gadu laikā uz pusi samazinātu oglekļa emisijas. Decembrī sperti arī citi videi nozīmīgi soļi — Latvijā Saeimas Tautsaimniecības komisija vienojās aicināt parlamentu turpināt darbu pie grozījumiem iepakojuma likumā, kas paredz ieviest depozīta sistēmu dzērienu iepakojumiem. Tas nozīmē, ka mums varbūt būs iespēja nodot izmantoto iepakojumu — kā to dara citās Eiropas valstīs. Savukārt Eiropas Savienībā panākta vienošanās par plastmasas direktīvu, kas paredz vairāku gadu laikā aizliegt vienreizējos plastmasas iepakojumus un paplašināt ražotāju atbildību.

Akcentējot atcerēšanās vērtus notikumus saistībā ar dabas aizsardzību, Latvijas Dabas fonda komunikācijas vadītāja Liene Brizga-Kalniņa pievērš uzmanību arī problēmām.

Lauku attīstības nākotne

2018. gada vasarā Eiropas Komisija publicēja regulas piedāvājumu, kas noteiks lauksaimniecībai un lauku attīstībai plānotās naudas izmantošanu pēc 2020. gada. Salīdzinājumā ar iepriekš pieredzētajām Kopējās lauksaimniecības politikas reformas reizēm, šoreiz Eiropas Komisijas piedāvājumu nevar saukt par kardinalu soli videi un dabas daudzveidībai labvēlīgā virzienā. Lai gan virsrakstu līmenī viss šķiet kārtībā, tomēr jāatceras, ka šis ir tikai sarunu sākumposms un līdzšinējā pieredze rāda — pēc sarunām ar Eiropas Padomi un Eiropas Parlamentu zaļās ieceres kļūst daudz nemanāmākas.

Tomēr izšķirīga nozīme Latvijas lauku politikas, reģionālās attīstības un dabas aizsardzības ieviešanā būs tam, kādus pasākumus mūsu Lauku attīstības programmā (kas nākotnē pārtaps par Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu)

Pļava Praulienas pusē.

AGRA VECKALNIŅA foto

paredzēs Zemkopības ministrija. EK ir spērusi pirmos soļus Lauku attīstības programmas plānošanā, un, cerams, Zemkopības ministrija šogad uzsāks atvērtu diskusiju ar sabiedrību par Latvijai aktuālajiem lauku attīstības un vides mērķiem saistībā ar Kopējo lauksaimniecības politiku. Jācer, ka rezultāts būs kas vairāk nekā tikai ielāps zemnieku maciņiem, lai risinātu zemo tiešmaksājumu līmeni salīdzinājumā ar citām ES valstīm.

Gada dzīvotne — dižkoks

Ja vajadzētu izvēlēties vienu dabas elementu, kas simbolizē 2018. gadu, tas noteikti būtu liels, vecs koks. Pagājušā gada sākumā Latvijas Dabas fonds par Gada dzīvotni pasludināja dižkoku, apzinoties, ka tieši lielie koki ir tie, kas klātienē piedzīvojuši mūsu valsts dibināšanu un ir saikne gan ar pagātni, gan nākotni. Lielajiem kokiem ir arī milzīga nozīme dabas daudzveidības saglabāšanā, jo katrs no tiem ir mājvieta daudzām citām sugām — putniem, kukaiņiem, sūnām, ķērpjiem. Ir daudz sugas, kuras var dzīvot tikai un vienīgi vecos kokos, tāpēc lielo un veco koku (ne tikai dižkoku) saglabāšana, kopšana un saudzēšana ir tas, ko katrs iedzīvotājs var izdarīt, lai palīdzētu dabai.

Dabiskās pļavas ir glābjamas

Tas, kas sugu izmiršana uz Latviju neattiecas, ir samērā maldīgs priekšstats. Arī pie mums strauji samazinās atsevišķu dzīvotņu īpatsvars, un līdz ar to zūd mājas daudzām sugām. Viena no apdraudētajām dzīvotnēm ir bioloģiski vērtīgie zālāji jeb dabiskās pļavas. Pērnā gada dabas skaitīšanas rezultāti apliecināja, ka šīs platības sarūk, un galvenais iemesls — neapsaimniekošana vai nepareiza apsaimniekošana. Latvijas Dabas fonds 2018. gadā īpaši pievērsās dabiskajām pļavām — sāks vērienīgs projekts *GrassLIFE*, kas vēltīs

dabisko pļavu atjaunošanai. Lai pievērstu lielāku uzmanību dabiskajām pļavām, kuras šobrīd aizņem tikai 0,7% no Latvijas teritorijas, taču bioloģiskās daudzveidības ziņā var pārspēt pat tropiskos mežus, sāka informatīva kampaņa par dabisko zālāju nozīmi un vērtību. Savukārt zālāju atjaunošanai projekta ietvaros sāks eksperiments — izveidots mobilais ganāmpulks, ar kura palīdzību dažādās Latvijas vietās noganīti vairāk nekā 200 ha dabisko pļavu. Darbs turpināsies arī 2019. gadā.

Mikroliegumi — mazi, bet svarīgi

Diskusijās par dabas aizsardzību un tās ietekmi uz saimniecisko darbību viens no bieži piesauktajiem jēdzieniem ir mikroliegums. Mikroliegumi ir precīzi mērķēti instrumenti, kas visbiežāk tiek lietoti mežos ligzdojošo lielo putnu ligzdvietu aizsardzības nodrošināšanai. Lielākā daļa no Latvijas mikroliegumiem Latvijā atrodas valsts mežos (saskaņā ar Valsts meža dienesta 2016. gada datiem to ir 2307), un tikai aptuveni 4% — privātajos, tomēr laiku pa laiku izskan privāto īpašnieku iebildumi pret to vidošanu. Lai gan dabas aizsardzības ziņā sabiedrības intereses tiek noliktas augstāk par privātajām, ir saprotams, ka šī iemesla dēļ ieviestie saimnieciskās darbības ierobežojumi ir adekvāti jākompensē. Tādēļ fonds ir rosinājis atbildīgās valsts iestādes pārskatīt kompensāciju sistēmu, papildinot to ar iespēju saņemt vienreizēju atlīdzību par negūtajiem ienākumiem.

Pagaidām šis jautājums ir iekusējies tikai sarunu līmenī.

„Braku” meža mācība

Ērgļu iedzīvotāji šogad visai Latvijai atgādināja par izcilo rakstnieku Rūdolfu Blaumani un viņa dzimtajiem „Brakiem”, taču iemesls šoreiz nebija literārais mantojums, bet Ērgļu novada pašvaldības plāns pārdot „Brakiem” piegulošos mežus, tai skaitā daļu no tiem izciršanai kailcirtē. Pašvaldība argumentēja,

ka mežs ir miris, nekopts un pašvaldībai nepieciešama nauda muzeja uzturēšanai, tāpēc jāveic kailcirtē. Vietējie iedzīvotāji iestājās par ainas un kultūrvēsturiskās vērtības saglabāšanu, un diskusijā iesaistījās gan Latvijas viedokļu līderi, gan meža nozare un dabas organizācijas, skaidri norādot — ir iespējami citi meža apsaimniekošanas veidi, kas tik ļoti neizmainītu „Brakiem” līdzās esošo ainavu. Arī Latvijas Dabas fonda eksperti devās apsekot strīdīgos meža nogabalus, atrodot tur pietiekami nozīmīgas dabas vērtības un secinot, ka „Braku” gadījums norāda arī uz dziļāku problēmu. Pieņemot lēmumus par meža izciršanu ārpus valsts mežiem, nav procesa, kas ļautu izvērtēt dabas, kultūrvēstures un ainaviskās vērtības konkrētajā teritorijā, un lēmumi šobrīd tiek pieņemti, balstoties vienkāršotā skatījumā tikai uz meža koksnes vērtību.

Dabas skaitīšanas otrā sezona

Nenoliedzami nozīmīgākais notikums dabas aizsardzībā Latvijā ir notiekošā dabas skaitīšana jeb Eiropas Savienības nozīmes biotopu inventarizācija un to kvalitātes izvērtēšana. Kopumā dabas skaitīšanas otrajā sezonā 250 eksperti apsekoja 500 tūkstošus hektāru sauszemes, 32 tūkstošus hektāru ezeru, kā arī upes teju 10 tūkstošu kilometru garumā. Anketās atzīmēti 60 000 vērtīgu floras atradumu, tai skaitā jaunas atradnes reti un aizsargājamiem augiem. Tikmēr Dabas aizsardzības pārvalde, analizējot pirmā gada datus, atzinusi, ka ir ļoti maz izcilas kvalitātes meža biotopu, turklāt tie ir ļoti izkaisīti un sadrumstaloti, un tās daudzām no šiem biotopiem atkarīgām sugām ir sliktas ziņas. Nākamajā gadā dabas skaitīšana noslēgsies, un lielākais izaicinājums būs izdarīt secinājumus un iezīmēt dabas aizsardzības nākotni Latvijā.

Mazā ērgļa ligzdu uzskaite

Latvijas Dabas fonds Latvijas mežos apzina mazo ērgļu ligzdas. Aptuveni 45% no visas Eiropas Savienības mazajiem ērgļiem ligzdo Latvijā, tāpēc mūsu zemei ir svarīga loma to aizsargāšanā. Pērn atrasts rekordliels skaits ligzdu — 177, taču līdzīgi kā iepriekšējā gadā aptuveni 10% no visām neaizsargātajām ligzdam apdraud mežizstrāde — tā notiek ligzdu tiešā tuvumā, nerēķinoties ar putnu klātbūtni, ligzdas koki ir iezīmēti nociršanai, vai arī mežs ir nocirsts līdz pat ligzdai. Reģistrēti arī gadījumi, kad ligzdas koks ir nocirsts vai ligzda nogāzta. Tas ir vēl viens rādītājs, kas liecina, ka nepieciešams uzlabot mikroliegumu kompensācijas sistēmu, lai mazais ērglis meža īpašumā būtu nevis meža vērtību pazeminošs faktors, bet gan īpaša dabas vērtība, ar ko lepoties. ■

„Bēru, jauniešu un vecāku žūrija”

INESE ELSIŅA

Latvijas Nacionālās bibliotēkas lasīšanas veicināšanas programma „Bēru, jauniešu un vecāku žūrija” turpina aktīvu līdzdarbību Latvijas bibliotēkās.

Vairāk nekā 50 Madonas novada bibliotēkas lasītāju šobrīd jau izlasījuši „Bēru, jauniešu un vecāku žūrijas” visas grāmatas un izteikuši savu vērtējumu.

Citi vēl grāmatu lasīšanu turpina, bet Madonas novada bibliotēkas bērnu literatūras nodaļas vadītāja Līga Filīpova atgādina: — Ja nu tieši tu vēl nesi iesaistījies šajā vispasaules grāmatu lasīšanas un vērtēšanas akcijā, tad zini — nekas nav novāvēts! Līdz 2019. gada 31. janvārim ir iespējams iesaistīties aizraujošā lasīšanas piedzīvojumā.

Īpaši žūrijas aktivitātē nodaļas vadītāja aicina piedalīties vecākus,

vecvecākus, skolotājus un citus pieaugušos. Kāpēc? Izrādās, ka „Vecāku žūrijas” lasītājiem būs iespēja laimēt vērtīgas balvas. Akcijas „Vīriši! Tēvi! Lasītāji!” ietvaros šogad tiks izzōlēti trīs veiksminieki no visiem „Bēru, jauniešu un vecāku žūrijas 2018” lasītājiem. Viņi laimēs TAL-LINK kruīza ceļojuma kartes maršrutā Rīga—Stokholma—Rīga 1—4 personām A klases kajītē ar termiņu 09.03.—10.06.2019. Izloze notiks

„Bēru, jauniešu un vecāku žūrijas” noslēgumā, izmantojot kādu no automatiskās izlozes programmām.

Ar laimētājiem organizatori sazināsies personīgi, bet balvas tiks pasniegtas „Lielajos lasīšanas svētkos” 2019. gada martā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.

Otro gadu aktīvākos tēvus — lasītājus — atbalsta arī izklaides parka „Avārijas Brigāde” draudzīgais kolektīvs. ■